

szatekintó adatgyűjtését, a népszámlálásokat és a teljes körű mezőgazdasági összeírásokat állították párhuzamba egymással. Kiindulópontjuk az volt, hogy a két terület kezdetben viszonylag szorosan összefüggött, illetve támaszkodott egymásra, majd később ez a kapcsolat lazult. A magyar hivatalos statisztikai szolgálat megalakulása óta végrehajtott nagy összeírások sajátosságainak rövid ismertetését követően a szerzők a múltbeli tapasztalatok alapján levont, s a jövőben hasznosítható következtetéseket tettek.

A negyedik munkaülés elnöke *dr. Marton Ádám* kandidátus, a KSH osztályvezetője volt.

Az első előadást *Holka László*, a KSH sajtóreferense tartotta, Idősorok térben és időben címmel. Az elmúlt másfél évszázad során más utat jártak be a természettudományos időszori elemzések és más a gazdasági és társadalmi adatok értelmezése. Az előadó szerint az időbeli számsorok tanulmányozása a ciklusok, periódusok fogalmainak használata révén a törvényszerűségek problémáit is felveti, miként azt a dilemmát is, hogy milyen mértékben tekinthetők homogéneknek az egyes jelenségeket tükröző idősorok, mígféle korlátokba ütközhet elemzésük.

Ezután a statisztikatörténeti vándorülések már ismert szlovák előadója, *dr. Beata Stehlikova* kandidátus, a Nyitrai Agrártudományi Egyetem tudományos munkatársa vezette be hallgatóságát a matematikai–statisztikai módszerek rejtelmébe.

Végül *dr. Joubert Kálmán*, a KSH Népeségügyi Kutató Intézet tudományos munkatársa tartott érdekes előadást a születéskori testtömeg változásáról a múlt század közepe óta. Az elemzés alapját a népmozgalmi adatszolgáltatás keretében a KSH Népesedés- és Egészségügyi Statisztikai főosztályára beérkező születési lapok adatai képezték. A születéskori testtömeg élettani jelentősége az ezer megfelelő súlyú élveszülöttre jutó egy éven aluli meghaltak számával is érzékeltethető.

A rendezvény utolsó hivatalos programja a Szakosztály tisztújítása volt. A Statisztikatörténeti Szakosztály elnökévé ismét *dr. Faragó Tamást*, a KSH Népeségtudományi Kutató Intézet igazgatóját választották. A Szakosztály titkári teendőit a jövőben *dr. Lakatos Miklós*, a KSH főosztályvezető-helyettese látja el. A vezetőség tagja lett még a tagság szavazata alapján *dr. Joubert Kálmán*, a KSH Népeségtudományi Kutató Intézet tudományos munkatársa, *Lakatos Mária*, a *Statisztikai Szemle* főszerkesztője és *dr. Vukovich Gabriella* a KSH főosztályvezetője.

Zárszavában *dr. Faragó Tamás* köszönetet mondott a szervezőknek, az előadóknak és a résztvevőknek egyaránt, s bejelentette, hogy a következő vándorülés 1999. tavaszán, Nyíregyházán lesz.

Grábics Ágnes

MAGYAR SZAKIRODALOM

DR. DOBAY PÉTER:

VÁLLALATI INFORMÁCIOMENEDZSMENT

Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 1997. 311 old.

Az 1997. évi felsőoktatási tankönyvpályázat egyik díjnyertese *Dobay Péter* új könyve volt. A szerző a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Közgazdaság-tudományi Karának docense, aki azon a területen dolgozik, amelyet a vállalati gazdálkodás és az informatikai módszerek találkozása jellemez.

A kötet a közhelyek felidézésével indul: „Az információ a negyedik erőforrás.” „Az információ vállalati versenyelőny.” „A tudás hatalom.” „Az információ sokba kerül.” A Bevezetésben a szerző felteszi a kérdést, vajon ezen túl mit tudunk arról, mi történik egy cég információs vagyonával, mibe kerültek a rendszerek, mennyit érnek informatikus szakembereink, tudjuk-e azt, mire van szükségünk, s miért fizetünk azokért, amikre nincs szükségünk? Mindennap tapasztaljuk: menedzsereink csak kapkodják a fejüket, amikor a „szakértő” kijelenti: ki

kell dobni minden szoftvert, fel kell tuningolni a hardvert, és természetesen mindez jókora összegbe fog kerülni, nem beszélve a zűrzavar áráról. Mindenképpen a vezető csak azt szeretné tudni, hogy hol van az információ, hogyan juthat hozzá, mennyibe kerül, s mennyit ér, ha megszerzi azt.

A kötet tehát azt a rést igyekszik kitölteni, amely az aktív menedzserek mindennap bizonyítandó „szaktudása” és „az informatikai tudatosság” között van. Nem az informatikai írástudásról van már szó: azt a mai hűszévesek magukba szívták az iskolában, a harmincasok verejtékezve megtanulták, a többieknek pedig el kell viselniük, hogy ők ebből már jórészt kimaradnak. Nem is arról, hogy itt van egy csomó informatikai ismeret, tessék megtanulni. Ilyesmi nincs ebben a könyvben. Van viszont rendszerezés, tanácsadás, szervezési eljárás, megfontolásra érdemes gondolatmenet arról, hogyan kell informatikusokkal csapatban dolgozni, hogyan kell ezt az eszközrendszer gazdasági eszközökkel kézben tartani és kiaknázni, hogyan kell azt a bizonyos „információs vagyont” menedzselni.

A szerző az első oldaltól az utolsóig bombázza az olvasót: „Ez nem az, amire azt mondhatnád, hogy nincsen hozzá közöd. Az információ hajtóerő, a versenyképesség fontos tényezője, s ha ma nem törődsz vele, holnapra megbánod, hiányozni fog, s nem jó, ha erre mások fognak figyelmeztetni.”

A Bevezetésben és az 1. fejezetben nagy ívben rajzolja fel, mi várható, definíciókat elemez, információs köröket vázol, döntési pontokat vizsgál. Három olyan „húzó tényezőt” emel ki a mai vállalati gyakorlatból, amelyeknek biztos informatikai támogatásra van szükségük: a cég termékeit, a piaci szükségletek megismerését és a technológiakövetést. Mindhárom sarkalatos kérdés, s kevésbé vitatható az informatika jelentősége e területeken a versenyképességben. Ha ezekre figyelünk, nem fogunk a „cseréljük ki a hardvert” szokásos hibájába esni. Újszerű az információs jellemzők tárgyalása, a vállalati hasznosság értelmezése is.

A 2. fejezet a problémakör kulcsával, az amerikai szakirodalomban kedvelt „erőforrás” jelleg tárgyalásával foglalkozik, s áttekinti a vállalati információmenedzselés lehetséges célterületeit. Szemléletes azoknak a szerepeknek, funkcióknak a kategorizálása, amelyeket az informatika a vállalatok életében vállalhat. A szerző többször visszatér az itt vázolt, a szervezetek információérzékenységét bemutató táblázatra. Mint statisztikával, prognosztikával foglalkozó embernek, furcsa volt olvasnom, hogy valószínűleg nem tudjuk, mit ér számunkra az informatika országos szinten. A szerző több helyen említi, hogy világos képre lenne szükség arról, mit is csinálnak a „tudásmunkások”, hányan vannak, mennyit keresnek. Tudnunk kellene, hogy mi fut a számítógépeken, és nem csak azt, hogy mi a márkájuk és hány van belőlük. Becsléseket kellene végezni vállalati szinten az információs vagyronról, módszertan kellene, mérési eljárások, sok-sok adattal alátámasztva. Mindez, úgy tűnik, ígéretes kutatási terület lehetne, hiszen tanulmányozva néhány alapvető statisztikai kaidványt – akár csak a nemzeti összeredmék szerkezetének elemzését, vagy a foglalkozásstatisztikát – ember legyen a talpán, aki pontosan tudja, mi húzódik meg a „Híradástechnikai termékek” címszó mögött, vagy mit rejt az „Irodai dolgozó” kategória. Egy idézet a kötetből: „Az amerikai Kereskedelmi Minisztérium 1987-es jelentése szerint az Egyesült Államok GDP-jének 50 százaléka információk termelésével és terjesztésével kapcsolatos tevékenységből ered, s ezek az „információs iparágak” a munkaerő 60 százalékát foglalkoztatják.” A szerző azért hangsúlyozza az adatokkal alátámasztott tisztánlátás szükségességét, mert koncepciójának sarkalatos eleme a stratégiai jelleg hangsúlyozása: az informatikai

rendszer stratégiai szerepe a versenyképességben, a nemzet „információs vagyónának” szerepe egy eljövendő országstratégiában stb.

A 3. fejezet a vezetői információellátást és lehetséges szervezeti megoldásait tárgyalja. Ezt a területet központi jelentőségűnek ítéli a kötet, s lényegében mellőzi a már mintegy 25 éve tárgyalt adatfeldolgozói szint vizsgálatát. A fejezet végén gyakorlati hasznú vezetési koncepciókat mutat be azoknak, akiknek vállalniuk kell informatikai rendszerek beágyazását, vezetését.

A 4. fejezet kulcsfontosságú, s éppen itt támadhat a legtöbb kérdés az olvasóban. A hagyományos mikroökonomiai költségelemzési számítások a szerző szerint nemigen használhatók ezekre a rendszerekre, ugyanakkor a megoldás egyre sürgetőbb, mert valamit mondani kell a felső vezetésnek a beruházások megtérüléséről, az üzemeltetés gazdaságosságáról. Úgy gondolom, ezen a területen sokféle szempontból lehetne még dolgozni, különösen az „Information economics”, az információ-gazdaságtan fogalmainak pontosításán, értelmezésén, hiszen nemcsak a kérdéses technológia fejlődik (gondoljunk a zűrzavaros Internet-alkalmazásokra), hanem a számbavételi, ellenőrzési, elemzési módszertanok is. Az olyan egyszerűbb megoldások, mint például a részletezett Parker–Benson-féle költség-számítási modellen alapuló „szolgáltató iroda”, csak adott fejlődési szinten hatásosak.

Az 5. fejezet szervezési eljárások gyűjteménye, amelyek az informatikai szervezet hatékonyságának növelését célozzák, majd két érdekes alfejezetben részletes tervezési koncepciót kapunk. A szerző úgy látja, a szervezet informatikai érettségi szintjétől függően előbb-utóbb szükség van információmenedzselési stratégiára, amit megfelelően illeszteni kell a vállalati stratégiai tervezés rendszerébe.

A 6. fejezet nyitány; *M. Cronin* lassan már három éve megjelent írása és egy jogi jellegű szakmunka kivételével nemigen született írott anyag a Hálózat üzleti felhasználásáról. E kérdéssel kapcsolatos *Nádudvari Zoltánnak* Az elektronikus kereskedelem és a statisztikai osztályozások (*Statisztikai Szemle*. 1998. évi 1. sz. 21–30. old.) című tanulmánya. A szerző be is vallja: egyszerűen nem lehetett kihagyni ezt a témát, hiszen az Interneten hatalmas zűrzavar uralkodik az információk terjesztése, értékelése, tulajdonlása, kihasználása körül. Ez a fejezet összefoglalás és előremutatás, hiszen a témák felsorolása, rendszerezése, a bőséges problémahalmaz nyomán megkezdődhet az adatbázisok kihasználása vagy akár a meglepő „Információbróker” szakma fejlesztése. A szerző, hűen a kötet címéhez, ismét a menedzseri feladatokra összpontosít, arra a kihívás-

ra, amely egyáltalán nem technikai kérdés. Nem arról van szó, hogy hazai vállalatainknak ne lenne pénzük néhány jó gép, kész adattár vagy hálózati rendszer megvásárlására, üzemeltetésére. Inkább az a probléma, hogy a szervezet nemigen tudja ezek szolgáltatásait kihasználni, a vezetés nem tudja, mit követeljen a beosztottaktól, a gépektől és saját magától. Azaz: a hatékony információkezelés szervezeti, menedzselési s egyre kevésbé technikai, technológiai probléma. Az erőforrásokat az üzleti hatékonyság érdekében kell hasznosítani: ehhez pontosan tudni kell, mi a szándékunk az üzleti területen, s csak azután szabad megkérdezni, hogy mivel segítheti ezt az információs technológia. Ehhez pedig – a szerző szavaival élve – nem elég azt kijelenteni, hogy „Menjünk az Internetre”.

Erénye Dobay könyvének, hogy provokál. Bőségesen szolgál gunyoros lábjegyzetekkel, ironikus példákkal s természetesen – a tankönyvszerkesztésnek megfelelően – fejezetvégi kérdésekkel: gondolkodj, vedd észre a legkisebb dolgot is, attól kezdve, hogy a titkárnő pazarlón bánik a nyomtatóval, egészen odáig, hogy az informatikai részleg felsővezetője nem tud kommunikálni a beosztottaival.

Lassan felnő az a közgazdászmenedzser, melynek tagjai a légkondicionált számítógépek fehérköpenyes gurujai helyett kisöccsüktől tanulták használni a számítástechnikát az otthoni gépen, majd állandó munkatársul „szerződtek” egy PC-t. Őket már nem könnyű lebeszélni minden vállalati erőforrás kezelésénél az igazi vezetői feladatról (menedzsment), azaz az előzetes tervezésről, a szervezési munka művezetéséről, az ellenőrzésről, az utólagos eredményességi vizsgálatról.

Ha a kötetet tankönyvként vizsgáljuk, feltűnő a kiadó igényessége a szegényes hazai tipográfiai megoldásokhoz, jegyzetszerű kiadványokhoz képest. Tudjuk, milyen nehéz megfizetni egy amerikai stílusú egyetemi tankönyvet, amelyben az alapszöveget szerzői kollektíva növeli háromszorosára esettanulmányokkal, többszintű önellenőrzési feladatsorozatokkal, hivatkozásokkal, tökéletes ábra- és képanyaggal. Amit ebben a kötetben többletnek érzek: a kiemelt definíciókat, az igen sok magyarázó-oktató lábjegyzetet (amelyek segítik áthidalni az informatika hagyományos anglicizmusát is), a szisztematikus „kitekintő” külföldi példákat az első részfejezetek végén, a fantáziadús kérdéssorozatokat a többiben, a színes cikkrészleteket, a sokszor meghökkentő példák bekeretezett sorát a szöveg között és természetesen a gondos szakirodalmi jegyzéket, szójegyzéket, a strukturált felépítést. Ugyanakkor nem egy közismert iskolás anyagról van szó. A kötet igen gazdag olyan példákban, gondolatokban, hivatkozásokban,

amelyeket bizony igen sok, a vállalati informatikai és gazdálkodási rendszerekért felelős vezetőnek érdemes elolvasni, elég csak a gazdasági értékelésről, az informatikai auditálásról, információmenedzselési tervezésről írottakra utalni.

A terjedeleme természetesen korlátozott, s maga a szerző is buzdítja az olvasót a továbbgondolkodásra. Lehet, hogy olyan kutatók fogják folytatni ezeket a témákat, akik ma már otthonosak az informatikai eszközök és rendszerek terminológiájában, s lehet, hogy a gyakorló vállalati vezetőknek kellene problémáikat közzétenni. Csak azt nem mondhatjuk: „Ez engem nem érint, van nekem épp elég bajom az üzlettel”. Ma már nem lehet szervezési, szoftver – vagy éppen hardver – hiányosságokkal takarózni, az információ menedzselése a valódi szükséglet.

A szerző erőteljes gondolatokkal zárja a mintegy 300 oldalas munkáját. Szavait idézve: „...informatikai katedrális» épül, csak az építők még nem tudják, mit is csinálnak. Teszünk bele mindenfélét: padokat, orgonát, színes üvegablakokat, de mit visz be és mit hoz ki onnan a látogató?” A hasonlat csak első pillanatra meghökkentő, azután olvashatunk százezeres informatikai beruházásokról, amelyek nem működnek, kisembereknek kiküldött fizetési felszólításokról, amelyeket senki sem tud megmagyarázni, számítógép nélküli távmunkásokról és az Interneten elkövetett csalásokról, büntettekről.

A szerző az Összefoglalásban megköszönja azt a véleményt, hogy az információ menedzselése lesz a következő évtized vállalati-üzleti sikereinek titka. Az információs környezet kézbeartása, a vezetői információk minőségének vizsgálata, gazdaságos kezelésének értékelése, az informatikai tervezés, az informatikai munkaerő menedzselése, az üzlet az Interneten mind egyfajta szemléletmód és gondolkodási technika. Mindezek egy most kialakuló, talán tényleg „információmenedzsmentnek” nevezhető ígéretes kutatási és alkalmazási terület témái. Ráadásul: információ a média is, információ a vállalat társadalmi környezete is, információ a munkaerő szak tudása és kultúrája is. Ezzel remélhetőleg mások törődnek, s mások ismerik fel jelentőségüket, gondozzák jól vagy rosszul folyamataikat.

Ma már nyilvánvaló, hogy az 1980-as évek elejétől lezárult egy két évszázada tartó korszak, a nyersanyagok kora, s ma már nem az egy főre, vagy a GDP ezer dollárjára jutó nyersanyag-felhasználás mutatóival lehet mérni a fejlődést a fejlett világban, hanem az információk feldolgozásának gyorsaságával és terjedelmével, az ex ante információk, tehát a prognózisok felhasználásával a döntéshozatalban és a kockázatok csökkentésében.

Dr. Sipos Béla